

<https://doi.org/10.70728/a.series.iqt.v08.i08.043>

O‘ZBEKISTON VA YAPONIYA DAVLATLARI O‘RTASIDA TA’LIM VA KADRLAR TAYYORLASH SOHALARIDAGI HAMKORLIKNI RIVOJLANTISH MASALALARI

Qoryog‘diyeva Dिल्фуза Baxramovna,

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti tayanch doktoranti.

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston va Yaponiya davlatlari o‘rtasida ta’lim va kadrlar tayyorlash sohalaridagi hamkorlikni rivojlantirish masalalari haqida so‘z yuritiladi. Ta’lim tizimi va kadrlar tayyorlash sohasining davlatlararo hamkorlikni rivojlantirishdagi o‘rni va roli tahlil etilgan. Shuningdek, Yaponiya-O‘zbekiston parlament do‘stlik assotsiatsiyasi ta’lim, kadrlar tayyorlash va fan sohalarida yaqin aloqalarni o‘rnatish uchun astoydil harakat qilayotganligi ikki mamlakat universitetlari hamkorligi misolida asoslab berilgan. O‘zbekistonda yaponshunoslikni rivojlantirish uchun o‘quv, metodologik va ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirilishi yuzasidan yo‘lga qo‘yilgan hamkorlikni rivojlantirishda ikki mamlakat oliy ta’lim muassasalari mutaxassislarining faol hamkorligi ochib berilgan. O‘zbekiston va Yaponiya hamkorligi tahlilini olib borish jarayonida kadrlar tayyorlash yuzasidan bir qator mualliflik takliflari ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: xalqaro hamkorlik, O‘zbekiston Respublikasi, Yaponiya, JICA, ta’lim, kadrlar tayyorlash, “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun, do‘stlik assotsiatsiyasi, “Mitsubishi”, “Mitsui”, “Sumitomo”, universitet rektorlari konferensiyasi, akademik mobillik

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы развития сотрудничества между Узбекистаном и Японией в области образования и подготовки кадров. В статье анализируется роль и место системы образования и подготовки кадров в развитии межгосударственного сотрудничества. Пример сотрудничества между университетами двух стран также подтверждает, что Японско-Узбекская парламентская ассоциация дружбы прилагает все усилия для установления тесных связей в областях образования, подготовки кадров и науки. Активное сотрудничество между специалистами высших учебных заведений двух стран проявилось в развитии сотрудничества, созданного для осуществления учебно-методической и научно-исследовательской работы по развитию японоведения в Узбекистане. В процессе анализа сотрудничества между Узбекистаном и Японией был выдвинут ряд предложений автора относительно подготовки кадров.

Ключевые слова: международное сотрудничество, Республика Узбекистан, Япония, ДЖИКА, образование, подготовка кадров, Закон «Об образовании»,

ассоциация дружбы, «Мицубиси», «Мицуи», «Сумитомо», конференция ректоров университетов, академическая мобильность.

Annotation. This article discusses the issues of developing cooperation between Uzbekistan and Japan in the fields of education and personnel training. The role and place of the education system and personnel training in the development of interstate cooperation are analyzed. It was also substantiated by the example of cooperation between universities of the two countries that the Japan-Uzbekistan Parliamentary Friendship Association is working diligently to establish close ties in the fields of education, personnel training, and science. Active cooperation between specialists from higher education institutions of the two countries manifested itself in the development of cooperation established for the implementation of educational, methodological and research work on the development of Japanese studies in Uzbekistan. In the process of analyzing cooperation between Uzbekistan and Japan, a number of author's proposals were put forward regarding personnel training.

Key words: international cooperation, Republic of Uzbekistan, Japan, JICA, education, personnel training, Law “On Education”, friendship association, “Mitsubishi”, “Mitsui”, “Sumitomo”, conference of university rectors, academic mobility.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi va Yaponiya o‘rtasidagi hamkorlik tenglik, o‘zaro tushunish va o‘zaro manfaat asosida o‘rnatiladigan va rivojlanadigan zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimini shakllantirish jarayonida butun dunyoda keng qo‘llaniladigan xalq diplomatiyasi ajralmas qism hisoblanadi. U aholining turli qatlamlari o‘rtasida madaniy va ma‘naviy sohalarda keng ko‘lamli muloqotni o‘zida mujassam etadi, ta‘lim, kadrlar tayyorlash va ilm-fanga katta ahamiyat beriladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek, “Biz Markaziy Osiyo mamlakatlari mustaqillikka erishganidan keyingi davr mobaynida Yaponiya ishonchli hamkorimiz bo‘lib kelayotganini, mintaqa ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, infratuzilma, sanoat va energetika bazasini modernizatsiya qilish, fan va ta‘lim hamda kadrlar salohiyatini mustahkamlashga salmoqli hissa qo‘shayotganini yuksak qadrlaymiz. Shu sababli Markaziy Osiyo davlatlari Yaponiyaning mintaqa hayotida yanada keng va faol ishtirok etishidan manfaatdor” [1.].

Ta‘lim va ilm-fan jamiyatning madaniy va ma‘naviy hayotining ajralmas qismidir. Mamlakatning taraqqiyot darajasi va ijtimoiy-iqtisodiy holati ko‘p jihatdan ularning rivojlanishiga bog‘liq. Shu sababli, mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab O‘zbekiston Respublikasi hukumati har tomonlama rivojlangan avlodni tarbiyalash va tayyorlash uchun ta‘lim sohasini tubdan isloh qilishga, shuningdek, mamlakat ilmiy yutuqlarini yanada rivojlantirish uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratishga e‘tibor qarata boshladi.

Biroq, shuni ta’kidlash kerakki, ijtimoiy va iqtisodiy hayotning har qanday sohasi singari, ta‘lim va ilm-fan sohasida ham, ayniqsa bugungi sharoitda, izchil rivojlanish va yangi marralarga erishish ushbu sohalarda keng xalqaro hamkorlikni yo‘lga qo‘yish va rivojlantirishni talab qiladi. Bugun, O‘zbekiston Respublikasi 35 yillik mustaqillikdan so‘ng, biz ishonch bilan aytishimiz mumkinki, ta‘lim va ilm-fan sohasida kuchli salohiyatga ega

bo‘lgan mamlakatimiz dunyoning ko‘plab mamlakatlaridagi ta‘lim va ilm-fan vakillari, shuningdek, ta‘lim muassasalari va ilmiy markazlari bilan samarali aloqalar o‘rnatgan va saqlab kelmoqda.

Mamlakatimizning ta‘lim va ilm-fan sohasidagi xalqaro hamkorligi O‘zbekiston Respublikasi va Yaponiya o‘rtasidagi munosabatlarda yaqqol ko‘rinib turibdi. O‘zbekistonning kuchli intellektual salohiyati Sharq dunyosining eng rivojlangan mamlakatlaridan biri bilan ushbu yaqin hamkorlikni haqli ravishda qo‘llab-quvvatlaydi.

O‘zbekiston Respublikasi va Yaponiya o‘rtasidagi davlatlararo hamkorlikni rivojlantirishda ta‘lim tizimiga ham, kadrlar tayyorlashga ham katta e‘tibor qaratilmoqda. Buning sababi, mamlakat milliy va jamiyat miqyosida fundamental ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishga e‘tibor qaratayotgan bir paytda, zamonaviy davr talablariga javob beradigan yuqori malakali kadrlarga ehtiyoj borligidir. Shuning uchun, mustaqillikning dastlabki kunlaridan boshlab O‘zbekiston hukumati ta‘lim va kadrlar tayyorlashga katta e‘tibor qaratishni boshladi. Shu asosda “O‘zbekiston-2030” strategiyasining beshita ustuvor yo‘nalishidan “Xavfsiz va tinchliksevar davlat” tamoyiliga asoslangan siyosatni izchil davom ettirish” (5) yo‘nalishida belgilab berilgan Yangi O‘zbekiston tashqi siyosatini xalq va davlatning manfaatlaridan kelib chiqqan holda izchil amalga oshirish (95-maqсад)da strategik sheriklik munosabatlarini jadal rivojlantirish, siyosiy, iqtisodiy, madaniy va gumanitar yo‘nalishlardagi ikki va ko‘p tomonlama muzokaralarni muntazam va samarali olib borishga alohida e‘tibor qaratadi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Muammoning o‘rganilganlik darajasini tahlil etar ekanmiz, mazkur masalaga bag‘ishlab tarixshunoslikda ko‘plab ilmiy izlanishlar amalga oshirilganligining guvohi bo‘lamiz. Mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasi tashqi siyosati va xalqaro munosabati tarixshunosligida yangi ilmiy maktab shakllandi, unda mamlakatning turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan ikki tomonlama hamkorligi o‘rganiladi. Shu bilan birga, mamlakatning savdo-iqtisodiy, investitsion va madaniy-gumanitar sohalardagi hamkorligi yoritiladi. Jumladan, F.O‘sarov [18; 46-47.], N.O.G‘ofurov [19; 29.] tadqiqotlari O‘zbekistonning Osiyo davlatlari bilan o‘zaro manfaatli hamkorligini ilmiy va R.T.Jurayev [3; 29.], R.B.Asadova [2; 27.], F.U.Usarov [6; 30.] tadqiqotlari metodologik nuqtai nazardan to‘g‘ri yo‘naltirishga xizmat qilgan. Ushbu tadqiqotlarning qiymati O‘zbekiston Respublikasi va Osiyo qit‘asidagi mamlakatlar o‘rtasidagi o‘zaro manfaatli hamkorlikka oid bir qator masalalarni o‘rganishdadir. Bu, o‘z navbatida, ilmiy va metodologik nuqtai nazardan, bizning tarkibiy tahlilimiz bo‘lib O‘zbekiston va Yaponiya o‘rtasidagi hamkorlikning asosiy jihatlarini yoritish uchun mustahkam asos yaratishga hissa qo‘shdi. Tashqi siyosat va xalqaro munosabatlar masalalari nafaqat tarixshunoslik, balki siyosatshunoslik, huquqshunoslik va boshqa fanlar vakillari tomonidan ham tadqiq etiladi. Masalan, S.Sh.Sharapova O‘zbekistonning xalqaro maydonga chiqishi, tashqi siyosat kursining shakllanishi va rivojlanishi, shuningdek, mamlakatning jahon hamjamiyatiga integratsiyasi masalalarini o‘rganadi [8; 27.]. R.Hakimovning kitobi mustaqil O‘zbekistonning xalqaro huquqiy maqomini yoritadi [7.].

Tahlil usullari. Maqolada tarixiy-xronologik, vorisiylik va izchillik, qiyosiy-tarixiy tahlil, kabi ilmiy tadqiqot usullardan foydalanilgan. Tadqiqotda tarixiylik va xolislik tamoyillariga izchil amal qilindi.

Natijalar va muhokama. Ma'lumki, Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonida, mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar ehtiyojlari va yetakchi xorijiy davlatlar tajribasidan kelib chiqib, 2020-yilda O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi yangilangan qonuni qabul qilindi [4.]. Ushbu hujjatlarda butun ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, mavjudlarini qayta yo'naltirish va yangi ta'lim muassasalarini yaratish bilan tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, yangi sharoitlarda ishlashga va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga qodir mutaxassislarni tayyorlash zarurligi belgilangan.

Mamlakatning ta'lim maqsadlariga erishish va yuqori malakali kadrlar tayyorlash uchun rivojlangan mamlakatlarda to'plangan boy tajribadan foydalanish zarur deb hisoblandi. Shu sababli, O'zbekiston Respublikasi rahbariyati dunyo davlatlari bilan ko'p qirrali aloqalarni rivojlantirish bilan birga, ta'lim sohasida yaqin aloqalarni o'rnatish va rivojlantirishga qaratilgan siyosatni amalga oshira boshladi. Bu tasodif emas, chunki ta'lim haqli ravishda mamlakatning madaniy va ma'naviy rivojlanishini belgilovchi hal qiluvchi bo'g'in hisoblanadi. Biroq, shuni ta'kidlash kerakki, jahon va Sharq ta'lim amaliyotining eng yaxshi yutuqlariga asoslangan yuqori malakali kadrlarni tayyorlash, albatta, respublikaning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishi kerak.

Yaponiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun yuqori malakali ishchi kuchi talab etiladi. Bu esa, o'z navbatida, yuqori sifatli ta'lim tizimi va yuqori sifatli ishchi kuchini talab qiladi.

Shuning uchun mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab O'zbekiston Respublikasi hukumati Yaponiya bilan ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasida yaqin hamkorlikni o'rnatish va rivojlantirishga katta e'tibor qaratgani bejiz emas.

O'zbekiston Respublikasi va Yaponiya o'rtasidagi ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasidagi xalqaro aloqalar hukumat darajasidagi ikki tomonlama kelishuvlarga, shuningdek, ikki mamlakatning ilmiy markazlari va oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi kelishuvlarga asoslanadi. Bularga maktab o'quvchilari, talabalar, maktab o'qituvchilari va universitet professorlarini o'qish va amaliyot o'tash uchun yuborish, shuningdek, ilmiy va o'qituvchi xodimlarni xalqaro pedagogik konferensiyalar, simpoziumlar va seminarlarda ishtirok etish uchun yuborish kiradi.

O'zbekiston va Yaponiya o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatilgandan beri ta'lim sohasida bir qator ikki tomonlama shartnomalar imzolandi, ular ikki mamlakat ta'lim tizimlari va fanining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi [12; 4.]. Ta'kidlash joizki, Yaponiyaning Toshkentdagi elchixonasi, Yaponiya diplomatik hamkorlik agentligi, Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA), "Markaziy Osiyo Madaniyat va bilimlar almashuvi markazi", "Sumitomo Corporation", "Mitsubishi" va bir qator shunga o'xshash yapon firma va kompaniyalari bu sohada muhim rol o'ynadi.

Fukusima-O‘zbekiston madaniy va iqtisodiy aloqalar assotsiatsiyasi (FO‘ MIAA), shuningdek, Yaponiya-O‘zbekiston parlament do‘stlik assotsiatsiyasi ta’lim, kadrlar tayyorlash va fan sohalarida yaqin aloqalarni o‘rnatish uchun astoydil harakat qilmoqda. Ular muntazam ravishda O‘zbekistonlik iqtidorli yoshlarga nufuzli Yaponiya universitetlarida o‘qish va amaliyot o‘tash uchun stipendiyalar va maxsus grantlar ajratishga ko‘maklashadilar. Masalan, 1993-yilda Fukusima-O‘zbekiston madaniy va iqtisodiy aloqalar assotsiatsiyasi (FO‘ MIAA) taklifiga binoan o‘zbekistonlik yoshlar delegatsiyasi Yaponiyaga tashrif buyurdi. Ularni Toshkent Jahon Tillari Universitetining Yapon tili kafedrası talabalari himoya qilishdi. Yaponiyada bo‘lgan vaqtlarida ular yapon madaniyati, an‘analari va urf-odatlarini o‘rganishdi, ammo ularning asosiy maqsadi suhbatlashish ko‘nikmalarini egallash edi. Shu maqsadda ularga ayollar kolleji va Tokio universitetida amaliyot o‘tash taklif qilindi. Shuningdek, Fukusima yoshlari va Tokio universiteti talabalari bilan uchrashuvlar tashkil etildi [10; 103.].

Yaponiya va O‘zbekiston Parlament do‘stlik assotsiatsiyasining asosiy yo‘nalishlaridan biri ikki mamlakat o‘rtasida ta’lim sohasidagi o‘zaro aloqalarni mustahkamlashdir. Assotsiatsiya muntazam ravishda O‘zbekistondagi eng iqtidorli yoshlarga stipendiyalar ajratadi. Xususan, uning tashabbusi bilan 1996-yilda Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti talabalariga iqtidorli yoshlarni qo‘llab-quvvatlash uchun maxsus tashkil etilgan jamg‘armadan stipendiyalar ajratildi [11; 2.].

Toshkent davlat sharqshunoslik instituti Yaponiya bilan yaqin aloqalarni saqlab kelmoqda. 1990-yildan beri u yerda birinchi marta yapon tili o‘qitila boshlandi. O‘zbekistondagi Yaponiya elchixonasi ko‘magida institutda yapon filologiyasi kafedrası tashkil etildi, unga mahalliy yapon tilida so‘zlashuvchilar ishlaydi va dars beradi. Ular orasida Sugano Reiko, Kenzo Kawasaki, Sugisaki Toshiko, Kajiwara Takahiro va boshqa shu kabi mutaxassislar bor.

1995-yildan beri Toshkent davlat sharqshunoslik instituti (Hozirgi Toashkent davlat Sharqshunoslik universiteti) Tokio xorijiy tadqiqotlar universiteti, Xosei universiteti, Fukuoka pedagogika tadqiqot instituti va Fukusima ayollar kolleji bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri aloqalar o‘rnatdi. Yaponiyaning bevosita ko‘magida Toshkent davlat sharqshunoslik institutida Gvak Taesik boshchiligidagi Osiyo madaniy va siyosiy almashinuv markazi ochildi. Ushbu markazning maqsadi O‘zbekiston va Yaponiya o‘rtasida madaniyat va ta’lim sohalarida o‘zaro hamkorlikni qo‘llab-quvvatlash va yanada rivojlantirishdir. Buning yaqqol misollaridan biri 2000-yil sentabr oyida Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universitetiga o‘quv materiallari, darsliklar va badiiy adabiyotlarning sovg‘a qilinishidir [13; 2-4.].

1997-yil fevral oyida Toshkent davlat sharqshunoslik institutida Yapon kutubxonasining ochilish marosimi bo‘lib o‘tdi. Unda bolalar badiiy adabiyotidan tortib, tilshunoslik, iqtisodiyot, adabiyot, tilshunoslik va yapon tarixi bo‘yicha ilmiy nashrlargacha bo‘lgan 15 000 dan ortiq kitoblar mavjud. Kutubxonaning barcha adabiyotlari xalqaro hamkorlik orqali Yaponiyadan olingan. Tadbirda Yaponiyaning O‘zbekistondagi Favqulodda va Muxtor elchisi Abata Kouchi, shuningdek, “Mitsubishi”,

“Mitsui”, “Sumitomo” va “Chori” vakillari ishtirok etishdi. Bugungi kunda kutubxona kolleksiyasida noyob kitoblar, jumladan, “Yapon adabiyotining mumtoz asarlari to‘plami” va yapon tasviriy san’ati bo‘yicha kitoblar mavjud [5; 124-125.].

Bundan tashqari, Toshkent davlat sharqshunoslik instituti talabalari uchun til va umuman mamlakatni eng yaxshi bilish bo‘yicha o‘tkazilgan tanlov natijalariga ko‘ra beriladigan maxsus stipendiya ta‘sis etildi. Masalan, 1996-1997-o‘quv yili uchun Yaponiyaning Toshkentdagi elchixonasi Toshkent davlat sharqshunoslik institutining yapon tili kafedrasining o‘n ikkita a‘lochi talabasiga qo‘shimcha stipendiya ajratdi. Mitsubishi institutga 21 816 dollarlik darsliklar va o‘quv qo‘llanmalarini xayriya qildi [14.]. Bundan tashqari, Toshkent davlat sharqshunoslik instituti talabalari bilim va tajriba almashish uchun yuqorida tilga olingan Yaponiya ta‘lim muassasalarida muntazam ravishda tahsil olishadi.

Shuni ham ta’kidlash joizki, O‘zbekiston ta‘lim tizimi vakillari har yili Yaponiya ta‘lim tizimi va tuzilishi bilan tanishish, tajriba almashish va o‘qitish jarayonida yangi pedagogik texnologiyalarni o‘rganish uchun Yaponiyaga tashrif buyurishadi.

Masalan, 1998-yil sentabr oyida O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vaziri va Toshkent davlat sharqshunoslik instituti rektori Yaponiyaning Fukusima ayollar kolleji taklifiga binoan Yaponiyaga tashrif buyurishdi. Tashrif davomida ikki mamlakat o‘rtasidagi munosabatlarni yanada kengaytirish masalalari muhokama qilindi va Toshkent davlat sharqshunoslik instituti va Yaponiyaning Ritsumeikan Osiyo-Tinch okeani universiteti o‘rtasida qo‘shma hamkorlik to‘g‘risida bitim imzolandi. Ushbu kelishuvga muvofiq, ikki mamlakat o‘rtasida talabalar almashinuvi muntazam ravishda amalga oshirilib, tajriba va bilimlarning o‘zaro boyitilishi osonlashtiriladi. Shu asosda, 2000-yillarning boshlarida Toshkent davlat sharqshunoslik institutida 8 nafar yapon tili o‘qituvchilari faol ishlagan: shulardan ikkitasi Yaponiya diplomatik hamkorlik jamg‘armasidan, bittasi Xosei universitetidan, qolganlari esa Yaponiyaning Toshkentdagi elchixonasi va Toshkent davlat sharqshunoslik instituti o‘rtasida tuzilgan shartnoma asosida ishlagan. Bundan tashqari, Toshkent davlat sharqshunoslik instituti hozirda Yaponiyadagi 10 ta universitet va tashkilot bilan yaqin aloqalarni saqlab kelmoqda. Eng yaqin hamkorlik Yaponiyaning yetakchi va global universitetlardan biri bo‘lgan Tsukuba universiteti bilan amalga oshirilmoqda. 2006-yilda Tsukuba universitetining ofisi TDSHUda ochildi. U Tsukuba universitetining xorijdagi 12 ta mavjud ofisidan ikkinchisi bo‘ldi. Markazning maqsadi Markaziy Osiyoning taniqli universitetlari va tadqiqot institutlari bilan yapon va Markaziy Osiyo tadqiqotlari sohasida tarmoq yaratish, shuningdek, akademik mobillik va qo‘shma tadqiqotlarni rivojlantirishdir. 2012-yilda Tsukuba universiteti TDSHU ofisiga videokonferensiya uskunalari taqdim etdi. Ushbu uskunaning o‘rnatilishi 2012-yildan beri TDSHU talabalari uchun yaponshunoslik bo‘yicha onlayn ma‘ruzalar o‘qish imkonini berdi [5; 15.].

Shuni ham ta’kidlash kerakki, so‘nggi uch o‘n yillikda yaponshunoslik professorlari yapon tajribasidan foydalanib, O‘zbekistonda yaponshunoslikni rivojlantirish uchun o‘quv, metodologik va ilmiy-tadqiqot poydevorini yaratdilar. Mahalliy mutaxassislar bilan bir

qatorda, yapon o‘qituvchilari va olimlari ham mamlakatimizda yaponshunoslikni rivojlantirishga katta hissa qo‘shdilar va ular bugungi kungacha universitetda ishlamoqda va tadqiqotlar olib bormoqdalar. Masalan, yapon filologiyasi kafedrasining faxriy dotsenti Sugano Reyko Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida 30 yil ishlab, butun bir avlod yapon olimlarini tayyorlashga bebaho hissa qo‘shdi. Mustaqillikka erishganidan beri Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti yaponshunoslik bo‘yicha ikki mingga yaqin mutaxassis tayyorladi [5; 47-48.].

O‘zbekiston va Yaponiya oliy ta’lim muassasalari o‘rtasidagi aloqalar keyingi yillarda jadal rivojlana boshladi. Shu maqsadda 2000-yilda Yaponiyaning Vaseda universiteti rektori boshchiligidagi yapon delegatsiyasi Toshkentga tashrif buyurdi. Tashrif davomida delegatsiya Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti, O‘zbekiston Milliy universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti va Toshkent davlat sharqshunoslik institutiga tashrif buyurdi. Ular mamlakatimizdagi oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorlikni davom ettirishga tayyor ekanliklarini bildirdilar [15; 81-85.].

Yaponiya ta’lim tizimi va kadrlar tayyorlash sohasidagi hamkorlikni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Xususan, 2010-yilda Toshkentda Nagoya universitetining vakolatxonasi ochildi. Nagoya universiteti Yaponiya hukumatining Markaziy Osiyodagi Global 30 dasturini muvofiqlashtiruvchi universitet bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu dasturning maqsadi xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va Yaponiya grantlari orqali Yaponiya universitetlariga iqtidorli xalqaro talabalarni jalb qilishdir. Keyinchalik ushbu vakolatxona Nagoya universitetida doktoranturada o‘qishni taklif qiluvchi “Nagoya universitetining Osiyo Satellit Kampuslari instituti, O‘zbekiston Kampusi” transmilliy doktorantura dasturini ishga tushirdi [9.].

Bundan tashqari, Nagoya universiteti vakolatxonasi O‘zbekiston va Yaponiya universitet rektorlari konferensiyasining tashabbuskorlaridan biri bo‘ldi. Birinchi shunday uchrashuv 2011-yilda Tokioda, ikkinchisi 2015-yilda va uchinchi 2019-yilda O‘zbekistonda bo‘lib o‘tdi. Uchinchi konferensiyaning mavzusi “Globallashuv davrida iste’dodlarni rivojlantirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish uchun O‘zbekiston va Yaponiya o‘rtasida almashinuvlarni rivojlantirish” edi. Konferensiyada 17 ta Yaponiya universitetidan qirq besh nafar vakil ishtirok etdi. Yaponiya delegatsiyasiga Ta’lim, madaniyat, sport, fan va texnologiyalar vazirining o‘rinbosari va Yaponiya parlamenti Vakillar palatasi a‘zosi Xiroyuki Nakamura boshchilik qildi. Ushbu tadbirning asosiy jihati konferensiyadan so‘ng O‘zbekiston va Yaponiya universitetlari o‘rtasida hamkorlik shartnomalarining imzolanishi bo‘ldi [9.].

2023-yilning 6-15-sentabr kunlari Yaponiyaning JICA halqaro hamkorlik tashkiloti tomonidan “Maktabgacha ta’limda inklyuziv ta’lim amaliyotini kuchaytirish” loyihasi doirasida eshitishda muammosi bo‘lgan bolalarni o‘qitish bo‘yicha mutahassis Ruriko Kamata va Yaponiyaning Kokusikan universiteti, Adabiyot fakulteti, Ta’lim kafedrasida dotsenti Tokako Homma xonimlar O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni rivojlantirish masalalari bo‘yicha texnik yordam berish maqsadida O‘zbekistonga tashrif buyurdilar [16; 9.].

Yaponiyalik mutaxassislar Toshkent shahrida joylashgan alohida ta’lim bo‘lgan bolalar uchun tashkil etilgan inklyuziv maktablarga tashrif buyurdilar va inklyuziv sinfda tahsil olayotgan eshitishda muammosi bo‘lgan (koxlear implant taqilgan) bolalar bilan olib

borilayotgan dars jarayonlari bilan tanishdilar. Tashrif buyurgan chog‘ida umumta’lim maktablaridagi shart-sharoitlar, o‘quvchilar ta’lim jarayoni va pedagog hodimlar bilan yaqindan tanishdilar. Shuningdek tayyorlov sinflarda “Atrofimizdagi olam” darsining o‘tilishi, 3-sinf o‘quvchilari bilan eshitish qobiliyatining rivojlanishi va talaffuzga o‘rgatish jarayoni, 8-sinflarda o‘quvchilarni nutqiy muloqot darslari hamda 9-sinf qizlarining texnologiya darsida pishiriq tayyorlash mahoratlarini kuzatdilar. Yaponiya mutahassislariga ta’lim-tarbiya jarayonida amalga oshirilayotgan ishlar atroflicha amaliy tarzda ko‘rsatib berildi. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ishlar Yaponiya mutaxassislarida ijobiy taassurotlar qoldirdi. Inklyuziv maktablarda amalga oshirilgan tashrif yakunida, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari bilan o‘zaro davra suhbatini o‘tkazildi. Davra suhbatini davomida Yaponiyada eshitishda muammosi bo‘lgan bolalar bilan korreksion ishlarni amalga oshirish jarayoni, ularni ta’limdagi yondoshuvlari va erishilayotgan yutuqlari to‘g‘risida ishtirokchilar tomonidan qiziqtirgan savollarga eshitishda muammosi bo‘lgan bolalarni o‘qitish bo‘yicha mutahassis Ruriko Kamata atroflicha javob berdilar [16; 11.].

Yaponiyalik mutaxassislar - Yaponiya xalqaro hamkorlik tashkilotining (JICA) O‘zbekistondagi “Maktabgacha ta’limda inklyuziv ta’lim amaliyotini kuchaytirish” loyihasi boshlig‘i Koxey Xoreba va ko‘rishida muammosi bo‘lgan bolalarni o‘qitish bo‘yicha mutahassis Takeshi Yamadalar 2023 yil 15 sentabr kuni Angren shahridagi 18-sonli umumta’lim maktabida bo‘lishdi. Yaponiyalik mutaxassislar mazkur ta’lim maskanida tashkil etilgan inklyuziv sinflar faoliyati bilan tanishdilar va o‘zlarining tajribalari bilan o‘rtoqlashdilar. Shu bilan birga ko‘rishida muammosi bo‘lgan bolalar bilan ishlash yuzasidan metodik yordam berishdi [16; 12.].

Mamlakatimiz mustaqilligining dastlabki yillaridan boshlab yuqori malakali kadrlar tayyorlash bilan bog‘liq masalalar ikki tomonlama O‘zbekiston-Yaponiya hamkorligini rivojlantirishda alohida rol o‘ynadi. Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) bu sohada mamlakatimizga katta yordam ko‘rsatdi. Ushbu tashkilot sanoat sektori, kichik va xususiy korxonalar, turizm, ta’lim va sog‘liqni saqlash sohalarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan texnik yordam dasturlari va loyihalarini amalga oshiradi. JICA tomonidan ajratilgan loyihalardan biri “Bozor iqtisodiyotiga o‘tishni rag‘batlantirish uchun inson resurslarini qayta tayyorlash sohasida asosiy siyosat yo‘nalishlarini shakllantirishda O‘zbekiston Respublikasiga yordam” deb nomlangan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat va jamiyat qurilishi akademiyasi ushbu loyihani amalga oshirishda ishtirok etdi. 2000-yil mart oyida yakunlangan ushbu loyiha doirasida uch yil davomida O‘zbekistonda yettita seminar sikllari o‘tkazildi. Yaponiyadan 40 dan ortiq yetakchi professorlar ma’ruzalar o‘qish uchun mamlakatga tashrif buyurishdi va 22 nafar o‘zbekistonlik mutaxassis Yaponiyada amaliyot o‘tashdi. Bundan tashqari, ushbu loyiha doirasida Yaponiya tomoni taxminan 170 000 dollarlik uskunalarni sovg‘a qildi [17; 30.].

Xulosa. Ko‘rib turganimizdek, Yangi O‘zbekiston qurilishi boshlanganidan beri ta’lim sohasidagi hamkorlikka alohida e’tibor qaratildi. Boshlangan ijtimoiy islohotlarga asoslanib, mamlakat rahbariyati nafaqat oliy ta’lim muassasalarida, balki o‘rta maktablarda

ham ta’lim tizimiga zamonaviy o‘qitish usullarini joriy etishga katta e’tibor qaratmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi ushbu maqsadlarga erishish uchun astoydil harakat qilmoqda. Ushbu vazirlik Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) bilan yaqin hamkorlikda turli ta’lim loyihalarini muntazam ravishda muhokama qiladi va amalga oshiradi. Masalan, 2021-yil 12-fevral kuni O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’lim vazirligi, O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish va psixologik-pedagogik Respublika tashxis markazi hamda Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) o‘rtasida onlayn uchrashuv bo‘lib o‘tdi. Uchrashuvda Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) bilan hamkorlikda “2021–2024-yillarda O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni rivojlantirish” loyihasini ishlab chiqish yuzasidan fikrlar almashildi. Maktabgacha ta’lim va boshlang‘ich sinflarda loyihani birgalikda olib borish maqsadga muvofiq deb topildi. Tomonlar loyihani amalga oshirish uchun birgalikda yo‘l xaritasi va dastur ishlab chiqishga kelishib oldilar.

Yechim (taklif va tavsiyalar): O‘zbekiston va Yaponiya oliy ta’lim muassasalari o‘rtasidagi aloqalar keyingi yillarda jadal rivojlantirish;

O‘zbekistonda Inklyuziv maktablar o‘quv-uslubiy va moddiy-texnik bazasini mustahkamlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlarni Yaponiya tajribasi asosida rivojlantirish;

ta’lim va kadrlar tayyorlash sohalaridagi hamkorlikni rivojlantirish maqsadida rektorlar uchrashuvlari, “ta’lim karyerasi” ko‘rgazmalari, yoshlar forumlari, ilmiy-amaliy konferensiyallarini muntazam o‘tkazib borish;

JICA tomonidan O‘zbekiston Respublikasida inson kapitalini rivojlantirish borasida ajratilgan loyihalar ko‘lamini kengaytirish maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Prezidenti Markaziy Osiyo va Yaponiya o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish bo‘yicha yangi tashabbuslarni ilgari surdi. //

<https://president.uz/oz/lists/view/8811> (Murojaat etilgan sana: 20.03.2026.).

2. Асадова Р.Б. Сотрудничество между Узбекистаном и Индией в области экономики и культуры: исторические основы и современное состояние (1991-2001 гг.). - Т.: Институт Истории АН РУз, 2007. – 27 с.

3. Жураев Р.Т. Роль народной дипломатии Узбекистана в международных отношениях: Дисс.... канд. ист. наук. - Т.: НУУз, 1998. 29 с.

4. Закон Республики Узбекистан «Об образовании» от 23.09.2020 г. № ЗРУ–637 // lex.uz/docs/5013009.

5. Toshkent davlat Sharqshunoslik instituti “Yapon filologiyasi” kafedrası joriy arxivi. – Папка отчетов о деятельности кафедры за 2000 г. – С. 124–125.

6. Усаров Ф.У. Ўзбекистон Республикаси ва Жанубий-Шарқий Осиё мамлакатлари ўртасида иқтисодий ва маданий соҳалардаги ҳамкорлик (Малайзия давлати мисолида: 1991-2005 йиллар): Тарих фан... номзоди дисс. Автореф. - Т.: ЎЗМУ. 2010. – 30.

7. Хакимов Р. Международно-правовые вопросы признания и правопреемство Республики Узбекистан - Т.: 1996.

8. Шарапова С.Ш. Основные проблемы становления и развития внешней политики Республики Узбекистан.: Автореф. дисс... канд. полит. наук. - Т.: ТГИВ, 1997. – 27 с.

9. Узбекистан – Япония: развитие сотрудничества на современном этапе. // uza.uz>ru/posts/uzbekistan–yaponiya–razvitied

10. O‘zbekiston Milliy arxivi, M-2 fondi, 1-ro‘yxat, 51-yig‘ma jild.

11. O‘zbekiston Milliy arxivi, M-2 fondi, 1-ro‘yxat, 173-yig‘ma jild.

12. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi joriy arxivi.

Информационный бюллетень о развитии образования.

13. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi joriy arxivi. Папка отчетов о международном сотрудничестве.

14. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi joriy arxivi.

Информационный материал о сотрудничестве ВУЗов Республики Узбекистан. 2000г.

15. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi joriy arxivi. – Папка информационных материалов о сотрудничестве с Японией.

16. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’lim vazirligi joriy arxivi.

O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’lim vazirligi, O‘quvchilarni kasb–hunarga yo‘naltirish va psixologik–pedagogik Respublika tashxis markazi hamda Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi (JICA) o‘rtasidagi xalqaro hamkorlik to‘g‘risida ma’lumot papkasi.

17. O‘zbekiston-Yaponiya Inson resurslarini rivojlantirish markazi joriy arxivi. Папка информации о развитии сотрудничества Узбекистана и Японии в области образования.

18. Ўсаров Ф. Ўзбекистон-Малайзия: ривожланаётган алоқалар // Жамият ва бошқарув. – Тошкент, 2006. – № 3.

19. Гофуров Н.О. Ўзбекистон Республикасининг Хитой Халқ Республикаси билан иқтисодий, илмий ва маданий соҳалардаги ҳамкорлиги (1991-2001 йиллар): Тарих фан... номзоди дисс. Автореф. - Т.: ЎзМУ. 2011. – 29 с.